

Տարեկան՝ 10 թուրքի, վեց ամիսը 6 թուրքի, երեք ամիսը՝ 3 թ. 50 կ.
Թիֆլիսում ամիսը՝ 1 թ., հատուկ 5 կ.
Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան հասցեն՝ Тифлисъ, Редакція „Норъ-Даръ“
կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի առն օրերէն) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը: Յայտարարութիւններն ընդունուած են ամեն լեզուներով:
Յայտարարութիւններն ընդունուած են ամեն լեզուներով:

ՆՈՐ-ԴԱՐ

(ՏԱՄՆԵՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Քաղաքական-գրական ամսնորոգի թերթը 1899-ին հրատարակուած է Թիֆլիսում նոյն գիրքով և ծրագրով ամեն օր, բացի կիրակի և տօներէն հետևող օրերէն:

«Նոր-Դար»-ի տարեկան գինն է 10 թուրքի, վեց ամսուանը 6 թուրքի, երեք ամսուանը՝ 3 թ. 50 կ., Թիֆլիսից դուրս՝ ամիսը 1 թ. 50 կ., հատուկ գուրսը՝ 7 կ., Թիֆլիսում 5 կոպ.:

Բաժանորդ են գրուած Թիֆլիսում՝ միմիայն խմբագրատանը:

ԱՐՏԱՍՏՄԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ԲԱՅԱՐՈՒԹ ԵՆ ՏԱՐԵԿԱՆ 40 Ֆրանկ:

Խմբագրատունը գտնուած է Բուլշայա Վոդովոդնայա № 20:

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-ի հասցեն՝ Тифлисъ, въ Редакцію «НОРЪ-ДАРЪ»
կամ Tiflis, (Caucase), Rédaction du journal «Nor-Dar»:

ԲՈՎԱՆԵՎՈՐԹԻԿՆ

Առաջնորդող. — Քաղաքական
սխալները:
Քրոնիկոս. — Լուրեր:
Մեղ գրում են. — Ջաքարայից:
Հոգաց. Ախալցխայից: Եկեղեցիներից:
Թարգմանից:
Արդարութիւնը վերադառնալով մահացի:
Կ. Պոլսի հայ թերթից:
Նախկին խմբագրութեան:
Թարգմանի հայերէն:
Թիֆլիսի կոնսուլի. — Ե.
Բանա:
Քաղաքական. — Թիֆլիսի: Խա-
ղաքական կոնֆերանսներ: Փիլիսո-
փան կողմերը:

«Նոր-Դար»-ի պատասխաններ:
Թեր և գէտ:
Բանասիրական. — Հայր:
Տեղեկատու:
Յայտարարութիւններ:

Թիֆլիս, 3 փետրուարի, 1899 թ.

ՔԱՂԱՔԱՆԱԿԱՆ ԱՆՔԱՐԱՆՆԵՐ

Գիտութիւնը, այլ և քաղաքա-
կանութիւնը առաջ են ընկա-
նուած: Մարդկութիւնը յիտ նայե-
լով մեծ պարծանքով շնորհում է
նրեկայ դարումս կատարուած
յառաջադիմութեան վրայ և մեծ

յոյսերով դիմում է ապագայի, նոր
դարից սպասելով մարդկութեան
բարօրութեան և երջանիկ կա-
ցութեան համար աւելի ապահո-
վութիւն:

Դոնէ, ընդհանրապէս առած,
այդ է սպասում լուսաւոր մարդ-
կութիւնը ապագայից, աւելի մեծ
վստահութեամբ դիմութեան, սր-
հետի, այլ և քաղաքակրթութեան
կողմից տեղի ունեցած յառաջա-
դիմական քայլերէն ակնառես
լինելով:

Այդ հատար աւելի պէտք է
ամրապնդուէր տեսնելով, որ մեծ
պիտութիւնները համաձայնում
են թեթևացնել ժողովրդի վր-
այ ծանրացող գիտութեան
տուրքը:

Բայց գործողարար լուսաւոր
ճանաչուած երկրներում յայտը-
նուող երկրներն ցոյց են տա-
լիս մեզ, որ կատարեալ քաղա-
քակրթութեան հասնելու համար
զործ դրած ջանքը վտանգի է
ենթարկուած և ենթարկուած են
նոյն իսկ ամենակիրթ ազգերի
մէջ, որ և ապացոյց է թէ մարդ-
կութիւնը իւր արմատը, իւր
սկիզբը ուրանալու անկարող է,
անգոր է:

Գրան ապացոյց Գրոյֆուսի
զործը և դրան հետ կապուած
երկրներէն, անցքերի անվերջ
շարքը:

Գրան ապացոյց Միացեալ-Նա-
հանգիսի կուր Սպանիայի դէմ
և նոր հետեանքները:

Մինչև վերջերս ընդհանրապէս
ամեն տեղ այն կարծիքն էին,
որ Միացեալ-Նահանգներում մար-
դկութիւնը ընկերական ազատ
զարգացման գործին էին ծառա-
յում և քաղաքացիական ազատ
և բարեք կացութիւնը արդա-
րութեան, եղբայրութեան և հա-
ւասարութեան վրայ հիմնուած
ամեն բանից վեր էին դասում,
ամենին դէմ լինելով կոպիտ
ոյժին:

Սպանիայի դէմ վարած պա-
տերազմը հաստատեց մեր վա-
ղուց յայտնած միտքը, որ առանց
անցելի, ամեն տեղից հաւա-
քուած մարդիկ այսինքն ամե-
րիկացիներն — կայսրութեան են
ձգտում:

Իրեն թէ կուրացիներն ազա-
տելու համար ամերիկացիներն
սկսեցին պատերազմ անգոր և
թոյլ սպանիայից դէմ, բայց
այսօր նրանք պատերազմում են
Ֆիլիպինական կղզիների բնակիչ-
ները դէմ, որոնց կամեցան ազա-
տել սպանիական լուծից. կոտո-
րում են Ֆիլիպինական կղզիների
բնակիչներին, որովհետև այս վեր-
ջիններս հալածու սպանիացու լու-
ծը թողնալով չեն կամենում
կանկիներէն ճորտը լինել:

Համ, այսօր լուսաւորութիւ-
նից յետոյ մենք տեսնում ենք,
որ մարդիկ միեմտն են մնում,
միշտ յափշտակել, միշտ թոյլ-
բին հարստացանք ու ճնշել:

Ոչ մի գիտութիւն, լուսաւո-
րութիւն չէ կարողանում մարդու
մէջ այդ զգացն ունեցնել:

Այդ պատճառով քսանել ըորդ
զարու շնորհում մենք տեսնում
ենք, որ ազատութեան անունով
մարդկային մի ցեղի ճնշումն է
տեղի ունենում:

Նոյնը և աւելի վրդովեցուցիչ
կերպով տեղի է ունենում Ֆրան-
սիայում, արդարութեան խղճի
ձայնը խեղդուած է քաղաքական
և անձնական հաշիւների, կրքե-
րի տակ:

Չտեսնուած, չլուծւած բան է
կատարում: Երկրի դատարանա-
կան բարձր ատենանք կասկածան-
քի է ենթարկուած մի երկու փա-
ռասէր քաղաքները և դատա-
րանի (վարձկան) դասակարգի վե-
րաբերմամբ, որպէս զի արդարա-
դատութեան գործը խանգարուի,
որպէս զի լոյսը չլուսաւորէ այն
մուլը, որ ֆրանսիացին հաստատ
անկամ է հասցնում: Բայց այդ
մասին ուրիշ անգամ,

ԳՐՈՆԻԿՈՆ

«Daily News»-ի լուսաւոր 21 թուա-
կիր համարի մէջ հետեւող տեղեկութիւն:

չուած է եղել, ստաց մի ուրիշը:

— Է՛հ, միևնոյն է, Յակովբ վարժա-
պետը չլինի, Մարտիրոսը լինի, նա երե-
ւում է որ ուսումնականներ է սիրում:
միւր տէրն էլ Աստուած, պատասխանեց
Պօղոսը, աչքը գցելով մի նորեկ կնոջ
վրայ:

— Տղէք, եկողը նման է:

— Էլ ո՞վ պիտի լինի այնքան շարժող
ու սիրուն: Բայց տեսէք, ինչպէս մա-
շտակ է ու բարակ է իւր է նոր հարս
ժամանակուայ նման: Ո՞վ գիտէ, տես-
նես ինչպէս են պահում: Բայց շատ իւ-
րապէս կողոր է... Մեռնի Սերբը, մեռնի...
— Մեռնի... ա՛ռ, նրան մահ կայ որ
մեռնի:

Եւ այսպէս երկար խօսում էին նրանք
և իւրաքանչիւր իւր դիտողութիւնն էր
անում եկած հարսնէն ու կանանց վե-
րայ. պատմում էին իրենց սիրային ար-
շաւանքներից, յաջողութիւնից ու անյա-
ջողութիւնից և այլ մանր ու մանր դէպ
քեր և այս բոլորն այնքան բնական ու
սովորական էր նրանց համար, որ չէր
վերաբերում նրանց բարոյական զգաց-
մունքները, այն ինչ մի բարոյական մարդ
զուցէ կարծել որ հեռանալ:

«Փաստուն» խաղաղողները դուրս եկան
խանութից և հրաւիրելով մնացածներին,
զարձակ բարձր բարձր զուարճարան-
ով գնացին դէպի գինեւան, սրբ բա-
ւական սիրելի է այդ գիւղացիներին:

(Գրաբանական)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՐ

(Բ. *)

Կ... գիւղի միջով անցում է մի վտակ.
բաժանելով գիւղը երկու մասի: Վտակի
վերեւով ընկած է արբուսական ճանա-
պարհը, որը տանում է դէպի Կ... և Կ...
քաղաքները: Վտակի ձախ կողմի վրայ
չինուած են մի շարք խանութներ, որ
գիւղացիներից ոմանք պարագում են
մանրավաճառութեամբ: Գիւղի միջով գը-
նացող ջրերը գործողների չեն նրանք
անցնելով ձորերով ու լեռների միջով,
հալիցնում են աղի հալքերը և անգոր
ծայրերի են լինում. դրա համար էլ գիւ-
ղացիք օգտուած են գիւղում գտնուած
աղբիւրներից և աճա այդ աղբիւրներից
մէկը խողովակներով բերած հանած է
վերջինում խանութների հանդէպ, վե-
տակից քիչ բարձր, որը և ջուր է մա-
տակարարում ամբողջ գիւղին:

Առաւօտեան և երեկոյեան, աճաղին
բաղնիքներ օրերըներ ու հարսներ,
կուծերն ուսերին այդ աղբիւրի մօտ
կանգնած, սպասում են իրենց հերթին
ջուր լցնելու, և գիւղի «փայրահաշ» երի-
տասարդները ու հահի ամուսնացած
մարդիկ խմուած խանութների առաջ
խօսում ու սիրաբանում են միմանց հետ:

Այդտեղ գտնուած է մի հարսի մէջքը.
միւսի աչքերը, երբեք այսինքն ու գե-
րութիւնը, շորերով պարելի ու երգելը:

(*) Տես «Նոր-Դար» № 20.

Տիեզերքի գաղտնի յարաբերութիւնները
մի ուրիշի հետ:

Իրենց կողմից պակաս չեն մնում և
հարսներն ու օրերըները. նրանք էլ ի-
րենց հերթին խօսում ու գովում են այս
ու այն աղամարդին, այս ու այն երի-
տասարդին և ապա սկսում իրար բաժնա-
սել, իւրաքանչիւրը իւր անիւ: Մի
խօսքով առհասարակ, ինչպէս մեր բոլոր
գիւղերում, աղբիւրն և այստեղ, հրապա-
րակը կազմում է տղամարդոց ժողովա-
տեղին, իսկ աղբիւր՝ օրերըների ու
հարսների:

— Ուղիղ, Կարօ, դու պէտք է իմանաս
է՛, ասում են Մարութիւնը Միւսարե Խո-
լայ չի գնում իւր օրը ու հետ և ուղում
են բաժանուել, ճիշտ է:

— Ես էլ լսել եմ, բայց հաստատ ա-
սած, պատճառը չգիտեմ. չնայելով քիչ
էլ բարեկամ եմ նրանց հարսի կողմից,
պատասխանեց Կարօն իւր խօսակցին:

— Ես էլ լսել եմ, աւելացրեց երկ-
րորդը:

— Ես էլ...

— Գիտէ՛ք, տղէք, քանի դեռ Սերբը
չէր պակասել, Միւսարե ու Նարեկովին
հաշտ էին ապում. ինչպէս երեւում է
այդ «ու կատուն» Սերբի պատկերից
յետոյ է մտել դրանց տունը: Մէկ էլ,
ախր Միւսարե չի կարող առանց Սերբի-
րի հօլայ գնալ. գէ նա հօ չի գնալ նո-
րից ցորին, բարակ, բոստան ցանել ու
հողագործութեամբ պարպակ. ա՛ռ, գա-
լիւնէր, որ այդ բոլորը Սերբի վրայ
էր ծանրացած. դէ՛հիմն այս բոլորը
մարդ որ մտածում է, այն է դուրս գա-
լիս, որ Միւսարե չի ուզել Սերբից բա-

ժանդի, կամ Սերբը չի ուզում հօր
մօտ մնալ, կամ թէ նորահարս նիւն...

— 2է, չէ, Միւս, պատասխանեց Կա-
րօն, ինչ վրաբերում է նիւնին, նա
այն հարսներից չէ, կրակը գցես լեզու
զարձակը չի նա այնպիսի բնաւորու-
թիւն չունի: Թէ ուրիշ պատճառ գիտես,
կամ կարող ես գտնել, այն տա

— Ես էլ չեմ տես, այդ էլ ուղում ասել,
Կարօ, որ նրա հարսը լաւ հարս է երե-
ւում, աղբիւրն ու նրան պատճառ բոնի
մեղք է: Է՛հ, ո՞վ գիտի, գուցէ մի ժամա-
նակ կիմանանք էլի, ասաց Կարօն աչքը
դարձնելով դէպի աղբիւր:

Այս խօսակցութիւնն էր տեղի ունե-
նում մի իրիկապահի, քանութիւնների ա-
ռաջ խմուած մարդկանց մէջ, որոնք
միմիւր ընդ մերթ նայում էին և ուղիւ-
րին, հարսներին ու օրերըներին գիտե-
լու համար:

— Տղէք, տղէք, ահա Բրիւկը եկաւ,
ասաց նրանից Տիւր-Կարապետեան Պօղո-
սը, աչքը մի կողմը դարձնելով: Այդ ե-
րկասարգը յայտնի էր գիւղում իւր
«գիւղացի» ու ցերեկուայ» արշաւանքնե-
րով:

Խումբը աչքը դարձրեց դէպի մի
օրիորդ, որը բաւականին գեղեցիկ էր ու
ծանր քոյկերով, աչքերը դառնին ձգած,
մօտենում էր աղբիւրին:

«Բրիւկ» անունը առել էր այս օրիւր-
դին վերջինից Պօղոսը, օրիորդի շա-
փից դուրս նեղ վարակի հագնելու հա-
մար, որը ինչու էր մինչև նրա հողա-
թափերը, և երեւում էր հազուադէպ քիչ
կարճ լինելու պատճառով:

— Ասում են դրան ուղում է Տէր-Յովա-
կիմանց Յովակիմը իւր եղբոր համար, և
հինգ մօտ օրերս էլ գուցէ նշանդէր լի-
րի, ասաց նրանցից մինը:

— Ինչ կըլինի, Աստուած բարի վայել-
լում տայ, պատասխանեց Կարօն, որը
չուտ բարեկան վարկ ունէր կանգնող-
ների աչքում:

Ինչ պիտի լինի, ասաց Սերբակը:

Գնա ջուրն ընկնի էլի, աւելացրեց
Պօղոսը:

— Լաւ է, լաւ, դրանք իմիս խօսքեր
են, մութն ընկնում է, «փաստուն» (թըղ
թախաղ) կըխօսայ. ո՞վ է քցում, եկէք
տեսնենք, շատ չէ, երկու բութիլ գինի:
Գէ, եկէք տեսնենք, ասաց Միւսարե և
կանգնողներից մինի ձեռքից քաշ տալով,
մտաւ իւր փորով խանութը:

Միւսարե գիւղի տղերքերի դատարան էր:
Մնացածները շարունակում էին իրենց
խօսակցութիւնը:

Այդ գիտի Յակովբ վարժապետ,
աղանջը ձէն տայ, այստեղ լինէր ու
տեսնելով սիրող մի հովիտէկը, լաւ էր,
դու էլ մի սէր անցկացրէր մեր գիւղում,
ասաց Պօղոսն ու ուժեղ կերպով խփեց
իւր կողքի կանգնողի կրծքին. — Տօ գա-
լիս է, է՛, մի նայի է՛: Տղէք մի նա-
չէք է՛...

Խօսակցութիւնը բացուեց մի ուրիշ
կնոջ մօտին, որը ծանր քոյկերով մօտե-
նում էր աղբիւրին:

Դա գիւղական տանուտէրի կինն էր,
որը նոյնպէս բարի անուն չէր վաստա-
կել գիւղում:

— Ասում են, երեկ երեկոյեան այս մեր
նոր վարժապետն էլ դրանց տանը կան-

ներն են հրատարակուած նորարար փաշայի մահուան մասին։

«Լուրջ Սոյսբերին, նուրար փաշայի Անգլիայում ունեցած բարեկամների խնդրէի համաձայն, հեռագրեց յորդ Կրոմլեին տեղեկանալու համար, թէ ո՞ր օրը պիտի տեղի ունենայ ողբացեալ պետական մարդու յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Խորհրդ ցանկանում է, որ պետական յուղարկաւորութիւն կազմակերպուի և միջոցներ են ձեռք առնուած Ալէքսանդրիայում նորին բարձրութեան հրահանգների համաձայն։ Պոլսու փաշա նորարար իւր հօր մարմնին կուղեկցէ Պարթիզից եզրիպտոս։

«Հանգուցեալ փաշայի բարեկամներից երկու հարիւրից աւելի անձնք ցանկութիւն են յայտնել Լոնդոնում հոգեհանգիստ կատարել տալու յուղարկաւորութեան օրն իսկ։ Ընտանիքի կողմից այս հոգեհանգստին ներկայ պիտի լինի հանգուցեալի թոռը՝ Երամ դ' Ալբրո (Տիգրան փաշայի որդին, որ դաստիարակուած է Լոնդոնում)։

«Եզրիպտոսում զինուորական պատիւներ պիտի տրուին հանգուցեալի դազապետին։ յուղարկաւորութեանը ներկայ պիտի լինին պատգամաւորութիւններ բարեգործական ընկերութիւնների կողմից, որոնց առատաձեռն նպատակներ էր տալիս միշտ նորարար փաշան։

«Տիգրան նորարար փաշան, մի նամակ գրելով Լոնդոն գտնուող մի բարեկամին, որ ուղարկել էր իրեն անգլիական մամուլին մէջ նորարար փաշայի մահուան առթիւ հրատարակուած յօդուածները, ասում է. «Մեզ ամենիս համար, այս տրամուծեան օրերի մէջ, մեծ միջիթարութիւն եղաւ տեսնել, թէ ո՞ր աստիճան գնահատուցեն ամուսնու աշխատութիւններն եզրիպտոսի օգտին։ Խորապէս զգացուած և երախտապարտ ենք նրա այն բարեկամներին, որոնք ի նշան համակրութեան՝ մտադրել են հոգեհանգիստ կատարել տալ Լոնդոնում, իմ սիրելի ամուսնու յուղարկաւորութեան օրը։ Այս բանն ամենից աւելի յուզում է մեր սիրտը»։

Մանթաշան և ընկ. առևտրական տունն, ինչպէս յայտնի է, ակցիոններական ընկերութեան է փոխառած։ Բազուից մեզ հաղորդում են, որ նախարարիւններական այդ ընկերութիւնը բաց է թողել 100 հազար ակցիա՝ մօտ 25 միլիոն բուրժու արժողութեամբ։

Կուկիոյ նորաշէն ս. Աստուածածին եկեղեցու երէցփոխ ինժ. պ. Ն. Գրիգորեանի 1898 թ. մեզ ուղարկուած համառօտ հաշուից երեւում է, որ այդ թուականին յիշեալ եկեղեցին զանազան ագրիւրներից ունեցել է մօտը ընդամենը 2,758 ր. 29 կ., իսկ ծախք ունեցել է 2,030 ր. 42 կ.։ Ծախքը մօտաւոր հանելով մնում է 727 ր. 87 կ.։

Բազուից մեզ հաղորդում են, որ նորընտայ ներսէս քաշ. Տէր-Գարապետեանի անդրանիկ պատարագ մատուցանելու առթիւ պ. Թէոդորոս Գեօրգիական մի հրաւէր էր սարքել Սև քաղաքում և այդ հրաւէրում հաւաքուած է 60 բուրժի հայաստանի որբանոցների օգտին։

Պարիզի թերթերը յունուար 9 թուականով հաղորդում են, որ նորարար փաշայի մարմինը զմտուելով և երբեակ դազապետի մէջ զրուցուց յետոյ, հանգուցեալի բնակարանից Լիօնի երկաթուղու կայարանն է փոխադրուել և յունուարի 11-ին արտակարգ գնացքով ինչեցուել է Մարսէյ, որտեղից ճանապարհ է ձգուել դէպի Ալէքսանդրիա։ Եզրիպտոսի պետական մեծ մարդու մարմինն, անշուշտ, արդէն հողին է յանձնուած Ալէքսանդրիայի հայոց գերեզմանատանը։

Մենք ստացել ենք Սոլովակի և Հաւարարի ձրի և էժանագին ճաշարանների 1897 թ. մայիսի 1-ից մինչև 1899 թ.

յունուարի 1-ն ունեցած գործունէութեան հաշիւը, որից երեւում է, որ մօտաւոր է ընդամենը 17,141 ր. 56 կ. հետեւեալ աղբիւրներից. անդամավճարներից՝ 1,945 ր., միանուագ ստացուած գումարներից՝ 12,767 ր. 47 կ., որից պ. կառավարչապետից, պ. քստիկանապետի միջոցով. Թիւրքիայից փախած հայերին Սոլովակի և Հաւարարի ճաշարաններում կերակրելու համար՝ 3,386 ր. 87 կ., տիկնանց մասնագործից հաւարարի ճաշարանի համար՝ 4,960 ր., հայոց բարեգործական ընկերութիւնից գաղթականների համար՝ 1,350 ր., գաւազան անձներից և հաստատութիւններից՝ 3,070 ր. 60 կ. զբաղակալի տուկոններից՝ 708 ր. 5 կ., կոնցերտից՝ 1,237 ր., ճաշեք վաճառելուց՝ 257 ր. 70 կ., ճաշերի մարկեր վաճառելուց՝ 212 ր. 64 կ., տուփից հանուած է՝ 13 ր. 70 կ.։ Անցած տարուանից մնացած է 12,032 ր. 21 կ., իսկ ընդամենը 29,173 ր. 77 կ.

Երկու ճաշարանների վրայ ծախսուած է 19,983 ր. 83 կ.։ Հաւարարի ճաշարանի վրայ, որը փակուած է 1898 թ. ապրիլի 15-ին, ծախսուած է 8,948 ր. 87 կ., որից միջերեսների վրայ՝ 7,858 ր. 17 կ., ծառաներին ուճիկ՝ 492 ր., բնակարանի վրայ՝ 220 ր., վառելիքի վրայ՝ 234 ր. 55 կ., իսկ մանր ծախքեր 144 ր. 15 կ.։ Սոլովակի ճաշարանի վրայ ծախսուած է 11,035 ր. 16 կ. (գաղթականների վրայ՝ 2,696 ր. 35 կ.), որից միջերեսների վրայ՝ 9,653 ր. 48 կ., ուճիկ՝ 522 ր., բնակարանի վրայ՝ 600 ր., մանր ծախքեր՝ 259 ր. 48 կ.։ Առ 1-ին յունուարի 1899 թ. մնում էր 9,189 ր. 94 կ.։

Ընդամենը ստացուած է գաղթականների համար 9,696 ր. 87 կ., ծախսուած է նրանց վրայ հաւարարի ճաշարանում 8,948 ր. 87 կ. և Սոլովակի ճաշարանում՝ 2,696 ր. 35 կ., ընդամենը՝ 11,645 ր. 22 կ.։ Մնում է ստանալիք տիկնանց մասնագործից 1,948 ր. 35 կ.։

Երկու ճաշարաններն յաճախել են ընդամենը 287,728 անգամ. հաւարարի ճաշարանն յաճախել են 115,540 անգամ, իսկ Սոլովակի ճաշարանը՝ 172,188 անգամ (ձրի 158,250 և վճարով 13,938)։ Իւրաքանչիւր այցը նստում էր հաւարարի ճաշարանում մօտ 7¹/₂ կ., իսկ Սոլովակի՝ 6²/₅ կ.։ Այս տարբերութիւնը բացատրուած է աւելորդ տրուած հայցով (մի հոգուն 2 ֆունտ, մէկի փոխադէմ), ծառաներին տրուած աւելորդ ուճիկով և վառելիքի համար արուած ծախքով։

ՍԵՋ ԿՐՈՒՍ ԵՆ

ՋԱՌԱԹԱՒԱՅ.—Տեղադրուած ընկերութեանը օգտուելով այն հանգամանքից, որ ամուսնալուծութեան խնդրելու ամեն տեղ աջօրութեամբ է առաջ գնում, իրենք էլ սկսեցին այդ խնդրով պարագայի և պէտք է ասած, այդ գործը սրանց կաշոյուրի մասին ապագայում ներկայումս այստեղ է գտնուած արժ. էմմանուէլ քահանայ նազարեանը, որ եկած է Թիֆլիսից մի ամուսնալուծութեան խնդրելու քննելու։

Վերջին ժամանակներս, ինչպէս լսում ենք, քահանայների ձեռքով այդպիսի «քննութիւններ» չափ են կատարուած։

ՂՈՒԶՈՒՅ.—Չուշում սաստիկ ձմեռ է սկսուել. ամեն ինչ ձիւնի տակ թաղուած է. հիւանդութիւններ կան՝ չնքմ ու տեղ, ականջացաւ, նաև ծաղիկ։ Մի քերքների գինըն այնքան բաւժը չեն։ Վաճառականներն մէջ մի ձգտումն է նկատուած այդ քաղաքներ՝ առուելուպէս քաղու տեղ փոփոխուելու, որովհետև առևտուրը թրւած է։ Մի խումբ տիկնանք, օրերորդներ ու պարոններ օտարապետու են մի ներկայացում տալ մինչև մեծ պատ՝ յօգուտ թեմ. զպ. չբաւար աշակերտների. գովելի միաք է, քանի որ մեր թեմ. զպ.

աշակերտների մեծ մասն աղքատ դասակարգից լինելով՝ յետին չբաւարութեան մէջ տառապում են և չափ օրեր քաղցած անցնում։ Հայր տեսուչն արդէն իւր ստացած գումարների մի մասով չբաւարներին հագուստ ու կոշիկ է տուել. վատ չէր լինի, եթէ խիստ չբաւարների ապրուստի մասին էլ հոգացուէր. կան աշակերտներ, որոնք 50 — 60 բուրժի պարտք ունին քաղաքում և այլ ևս հնար չունին ոչինչ փոխաւոր. այդպիսի խնդիրն մասին ո՞վ պիտի մտածի։

ԱՅԵԱՅԻՅԱՅԻՅ.—Քաղաքիս հայ հասարակութեան մէջ օրուայ խօսակցութեան միակ նիւթն է տեղւոյս հայր յաջորդ գեր. Պետրոս վարդ. Այվազեանի խնդիրը. նրա այսքան տարուայ տեղւոյս յաջորդական պաշտօնում մնալը, դժբաղդաբար, հանգիստ չի տալիս մի քանի խռովարար և անգործ մարդկանց, ինչպէս օրինակ, ս. Էջմիածնի տնտեսական մասը լաւ ըարեկարգող մի ինչ որ միջազգային տիրացուի, որը անպայման բարեաշխարհում ու զրպարտներում լի մի խնդրագիր սարքած՝ դռնէ դուռ, խանութէ-խանութ ընկած՝ ստորագրութիւն է մտրում, մինչև իսկ խաբէութեամբ Այապէս, օրինակ, խնդրագիրը դնելով միամիտ հասարակութեան առաջ, առաջարկում է ստորագրել առեւտրի շինքին այս համախօսականին ստորագրէք, վերաբերում է քաղաքիս ս. Փրկիչ աւագ եկեղեցու խանութների վերաշինութեան» և այլն և այլն... Եւ միամիտ մարդիկ խաբուելով ստորագրում են, իսկ մի քանիսն էլ ստորագրում են խաբիւր համար։

ԵՆԵՆԵՆԻՅԱՅԻՅ (Գանձակի գաւառ).—Տեղա տարածուած է մի քանի տներում կարմրուկ հիւանդութիւնը, որը բարեբախտաբար անվնաս է անցնում։

Մի ամիս առաջ կրակին զոհ գնաց գետի եզրերում գերմանացու հաղորդներ արժեքից ջրաղացը բաւականաչափ ալիւրի և 100 պուդից աւելի ցորենի հետ միասին։

Թարգմանչաց վանքի վանահայր Թէոդորոս վարդապետ Զիւրաբուհին ժամանակաւորապէս հովուած է տեղւոյս 60 — 70 տուն ծուխ կազմող հայերին, որոնք այնքան սուսն են վերաբերում դէպի մեր փառքիկ աղօթատունը, որը տօն օրերին անգամ աղօթողների թիւը շատ աննշան է լինում, չնայած որ ամեն այդպիսի օրերին հայր սուրբը քաղց է խօսում։

ԹԱԻԻԻԻԻԻԻ.—Ցունուարի 23-ին լսաւանական ընկ. Թատերասրահում դասախօսեց Արամեան դպրոցի ուսուցիչ պ. Վահան Բժշկեանը։ Նիւթն էր երկրի սկզբնական շրջանում ու դարաշրջանում, պարոնը խօսելով բացատրում էր և փորձերով հասկացնում, այնպէս որ երկու տեղի հանդիսականների համար էլ մատչելի էր։ Պարոնը մտադիր է նման մի շարք դասախօսութիւններ կարգաւ։ Այժմ շարքում մի անգամ է տեղի ունենում դասախօսութիւն և միշտ հետաքրքրողների թիւը բաւարար է։ Գնանալ և օրերորդների համար մեղք էր առաջ նման տեղեր այցելել, այժմ ուրախալի է, որ այդ հարեմական սիւսեմը բանգում է, թէ և շատ դանդաղ։

ԱՐԳԱՐԱՐԻԹԻԻԻԻԻՆՔ ԳՐԿՈՒՄ Է ՄԱՆԻՅՑ

Վերջին ժամանակներս՝ ինչպէս լսեալ լինեալ զպարտութիւն անգուսպ կերպով դէպի վար վազող պղտոր հեղեղ, դժգոհութեան ազդեցական հոսքերն դէպի մեր հոգեւոր բարձրագոյն իշխանութիւնը, Հաւարարի հազարների մտացածին գողութիւններ, որոնց և այլնաց

դրամների կորստեան ցնորական լուրեր վերադրուեցան ս. Էջմիածնին և իւր ստորագրեալ իշխանութեանց, հայհոյանքներով ձաղկուեցան սուրբ հաղբ անխտիր ընդհանրապէս և խտրութեամբ մասնաւորապէս. ապա՝ ի լրումն ամենայն անմտութեան, ի վաճառ գրին հայ եկեղեցականութիւնը, արցներ գրին «պէտք է եկեղեցականութիւնը թէ ոչ» նման այն անձնասպանին, որ նախքան իւր կենաց թելը կտրելը հարցնում է իրեն «պէտք է ինձ կենար թէ ոչ»։ Այս դիտաւորական յարձակումներին թեթեւամտները հաւատաւ ընծայեցին, որովհետև արդարութեան անունով էին կնքում իրենց յարձակումներն այս անարգար արդարաւէր ներք։

Արդարութիւնը այնպիսի մի ոյժ է որ կենար է տալիս խօսքին, հողիւցնում է խօսքը և որովհետև այդ յարձակումների միջուկը անարգարութիւնն էր, ուստի և նրանք յօգս ցնդեցան։ Արդարութեան դիմակի տակ այդ յարձակումների մէջ զինուել էին եսական նիւթապաշտ զգացմունքները։ Այդ քաշալ մարտիկները ումանք, փոքր ինչ գիտական փրշրանքներ ժողովելով օտարների դռներում իրենք զիրենք սարերի չափ խոշոր անձինք կարծելով, մտածում էին որ ամբողջ հայ ազգը ներկայացնող Մ. Աթուր պէտք է կենսաթոշակներ բաշխէ նրանց, պաշտօնների հրաւիրէ. ումանք էլ հացկատակներից, այս տիպերի պահանջը արգար համարելով՝ իրենք էլ իրաւունք համարեցին իրենց բաժինը պահանջել իրեն ազգային հողի վրայ չընդունել, ումանք էլ տալուստների և պաշտօնների խոստումներով ոգևորուած՝ գործիք դարձան ընդդէմ Էջմիածնի՝ նենգամիտների ձեռքում։ Բայց երբ իրենց նպատակներին չհասան իրենց անարգար շրթները շրթները Մայր Աթոռի դէմ, շուտով լսեան վայր, անգործների ժողով և այլն և այլն անուանեցին ս. Էջմիածնի. ուր նրանց խօսքերով ազգի հարստութիւնն է հոսում և հրաւէր արին զոհաբերութիւն, նուիրաբերութիւն չանել Էջմիածնի համար։ Ընթերցողներից ու նրանց ունկնդիրներից շատերն էլ հաւատացին նրանց կոչին, առանց իրենց հարց տալու թէ իւրաքանչիւր տարին քանի կոպէկ են ուղարկում Էջմիածնին, որ հարստութիւն դիզուէր և անգործներին շուտով լսեան նիւթ գողանար։

Անարգար համարելով այս գողութիւնը զոհումները երբէք միտք չունինք արդարութեան դէմ գնալու, ուստի և սիրտի տեսքը որ հեռաւոր առիթն այս բողոքների ս. Էջմիածնին է տուել։ Մեր միտքը բացատրելը, որ չարսամտութեամբ չօգտուին մեր համառօտախօսութիւնից և հակառակութիւն տեսնեն մեր մտքերի մէջ։ Յիշեցնելով ընթերցողին կըրկին անգամ այն սահմանը, որ

մենք արդարութեանը տուինք, կանցնենք այն առիթների թուցիկ տեսութեան, որոնք անարգարութիւն ծնան ու ցաւեր բերին Ս. Էջմիածնին։

«Ամեն դժբաղ թէ բազմաւոր վերածնութիւն նախնեցեաց կեանքի և գործերի հետեանքն է» ասում է մի իմաստասէր (Լէօն Գլինի). այս խօսքի ճշմարտութիւնը անհերքելի է գաւառում մեզ համար երբ հայոց եկեղեցու փայլուն ու անխալ չըջաններն ենք յիշում անցեալից ու ներկայից։ Եղել են չըջաններ երբ եկեղեցու կենդանական իշխանութիւնը արթուն աչքով հսկել է հայոց ժողովրդի Աստուածապարգե ժառանգութեան անաղարտ պահպանութեան վրայ։ Հսկայ Լուսաւորչի այդ հարազատ յաջորդները առաջնորդուելով միայն իրենց կոչման վեհութեամբ, իսպառ մոռացել են իրենց անձը, երջանկութիւնը և հերոսաբար գրել են իրենց կեանքը սիրած հօտի վրայ։ Հոգեւոր վեհապետներ յայտ մարուր ոգևորութիւնը անդադարձել է ստորագրեալ հոգեւոր հայրերի սրտի վրայ, որոնք եկեղեցու և հօտի պայծառութեան գաղափարով տողորուած՝ մոռացել են իրենց անձը ու աներկիւղ համարձակութեամբ ծառայել են նրան միշտ գոհ լինելով այն կոչմամբ «յոր կոչեցան»։ Կոչումներն ու պաշտօններն արդարութեան գաղափարով բաժանուել են ամենքին ըստ աստուածաշնորհ ընդունակութեանց և ամենքը արդարութեան թագաւորութեան մէջ գործելով իրաւունք չեն համարել նախանձելու արժանաւոր միարանակցի յառաջակութեան. անարդարականութիւն են համարել զրամով կամ շողորդութիւնամբ աստիճաններ ձեռք բերել։ Այն վարդապետը, որ միայն ընդունակ է եղել վանական ջրաղացների վրայ հակալու, այն միարանք որի ընդունակութիւնը վանական աղտրակի կառավարութիւնից այն կողմը չի անցել, մտքին էլ չի անցել եւ պիտուալու լինել, որ միայն առաքելութեանն է վայել, որ միայն ժողովրդի հովուին է պատշաճ։ Այդպիսի բարեխիղճ կրօնաւորներին փոխանակ եպիսկոպոսական աստիճան կամ պատիւներ տալու, հայոց հայրապետները ուրեւ են եպիսկոպոսներին հաւատար։

Հոգեւոր կեսնրի կենդանի այս ոգին, այս անձնութիւնը արտացոլել է հօտի պայծառ ճակատի վրայ, յիպիկ է նրա մէջ արդարութեան ոգին, որի օրինաց համաձայն իւր անձը իւր եկեղեցու և նրա սպասաւորների վրայ զինուել միշտ պատրաստ է եղել։ Յիշուի ո՞րն է այն անօրէն ժողովուրդը, որ անմարար իւր կարիճ եկեղեցականի անձնութիւնը ի կենդանույն չգնահատելով հալածէ, ու նրա մեռնելուց յետոյ գերեզմանը ուխտատեղի զարմնէ։ Այսպէս են սրբութեան այն սուրբ հաղբ, որոնք

